

Broedvogelinventarisatie van Kluut, plevieren, meeuwen en sterns in Groningen in 1996.

Kees Koffijberg

Sinds 1987 wordt de provincie Groningen ieder jaar in z'n geheel geïnventariseerd op broedende Kluten, plevieren, meeuwen en sterns. Deze inventarisaties worden uitgevoerd onder vlag van de Werkgroep Koloniebroedvogels van Avifauna en ze vinden plaats in het kader van het Landelijk Soortonderzoek Broedvogels (LSB) van SOVON (zie o.a. van Dijk et al. 1997). Daarnaast zijn ze in het kustgebied sinds 1991 onderdeel van het gemeenschappelijke meetnet van broedvogels in de internationale Waddenzee, dat wordt gecoördineerd door het Waddensecretariaat (CWSS) in Willemshaven (zie o.a. Fleet et al. 1994). In 1996 werd het tiende jaar aan de Groningse reeks toegevoegd. In dit artikel een kort overzicht van de resultaten.

Materiaal en methode

Net als in voorgaande jaren richtte de inventarisatie zich op alle Groningse gebieden die van potentieel belang kunnen zijn voor Kluten, plevieren, meeuwen en sterns. Met uitzondering van Kleine Plevier, kan voor 1996 worden uitgegaan van een volledige dekking van de provincie. Kleine Plevieren vestigen zich gemakkelijk in allerlei minder voor de hand liggende, vaak tijdelijke terreinen, waardoor snel broedparen over het hoofd kunnen worden gezien. Hetzelfde geldt in mindere mate voor Kluut, Kokmeeuw en Visdief, maar de aantallen die hierbij betrokken zijn stellen op het totale aantal broedparen (waarschijnlijk) weinig voor. In dit licht is ook nog het ontbreken van De Tjamme bij Finsterwolde van belang. Dit gebied werd in 1996 niet geteld, maar is wel vrijwel jaarlijks bezet door kleine aantallen Kluten, en incidenteel ook door Kokmeeuwen en Visdieven.

De hier gepresenteerde gegevens zijn voor een belangrijk deel ontleend aan de broedvogelkarteringen die door de Werkgroep Koloniebroedvogels en SOVON werden uitgevoerd langs de Noordkust, in het Eemsmondgebied en in de Dollard. Daarnaast werd geput uit de resultaten van tellingen die door de diverse terreinbeherende instanties (Staatsbosbeheer, Groninger Landschap) en tal van vogelaars op veel plaatsen in de provincie worden gedaan. Uitvoering van het veldwerk en de interpretatie van de waarnemingen gebeuren in beide gevallen volgens de algemeen geldende richtlijnen van het LSB-project van SOVON en het Waddenmeetnet (van Dijk & Hustings 1996, Hälterlein et al. 1995). Achtergronden en meer algemene

informatie over de werkwijze in Groningen zijn eerder beschreven door van Dijk et al. (1988) en Koffijberg & van Dijk (1989).

Resultaten

Tabel 1 geeft een overzicht van de aantallen per gebied. In het algemeen waren de in 1996 vastgestelde aantallen vergelijkbaar met eerdere jaren. Vooral Bontbekplevier, Strandplevier, Noordse Stern en Dwergstern profiteerden van de reconstructiewerkzaamheden in de haven van Delfzijl (die al in 1995 zijn gestart). Daardoor is hun belangrijkste broedlocatie minder toegankelijk geworden voor publiek, wat tot een afname van de recreatiedruk heeft geleid. Nieuw was het broeden van één paar Zwartkopmeeuwen, eveneens in de haven van Delfzijl. In onderstaande bespreking een korte toelichting per soort.

Kluut

Het totaal van 1731 paar week nauwelijks af van de afgelopen jaren (1991-95 gemiddeld 1896 paar). Ook de verspreiding vertoonde grote overeenkomst met eerdere jaren. Grote concentraties waren te vinden langs de Noordkust (1094 paar) en Dollard (496 paar) en kleinere aantallen elders langs de kust (Lauwersmeer, Eemshaven, omgeving Delfzijl) en plaatselijk in het binnenland (Midwolderplas, Stadspolder). Ten opzichte van 1995 was de belangrijkste verandering de afname van het aantal Kluten op het industrieterrein van Delfzijl (van 113 naar 12 paar); een gevolg van vegetatiesuccessie in een aantal eerder door baggeractiviteiten aantrekkelijk geworden depots. Langs de Noordkust broed-

den 328 paar (30% van het totaal) binnendijs, op percelen met suikerbieten (35%), zomergerst (28%), winterpeen (19%), spierzibonen (17%) en aardappelen (2%)(n = 328). In de Dollard bedroeg het aandeel binnendijs broedende vogels 33% (163 paar). Hier waren vooral akkers met suikerbieten erg in trek (99% van alle broedparen, n = 154).

Kleine Plevier

Het verspreid over de provincie gevonden aantal van 36 paar was vergelijkbaar met dat in eerdere jaren. Op grond van het onvoorspelbare voorkomen mag worden verwacht dat het aantal broedparen in werkelijkheid iets hoger ligt, wellicht tegen de 50. De soort heeft een voorkeur voor vloeivelden, baggerdepots en zandafgravingen. Meestal broeden er 1-2 paar per locatie. De Vloeivelden van de suikerfabriek CSM bij Hoogkerk (7 paar) en de Veenhuizerstukken bij Stadskanaal (5 paar) waren uitzonderingen op die regel. Opmerkelijk waren ook de 6 paar op diverse locaties op het industrieterrein van Delfzijl, waar de vogels profiteren van dezelfde baggerdepots die door Kluten (zie boven) juist werden verlaten.

Bontbekplevier

Van deze soort werden in 1996 iets meer gevonden (31 paar) dan in voorgaande jaren. Die verandering komt vooral door de situatie in de haven van Delfzijl (zie inleiding van de resultaten). Broeden hier eerder hooguit 5 paar Bontbekplevieren, in 1995 werden er 12 gevonden, in 1996 15. Buiten de haven van Delfzijl veranderde er weinig, met enkele paren langs de Noordkust, in de Eemshaven, op het industrieterrein van Delfzijl, aan de Dollard en in het Lauwersmeer.

Strandplevier

Strandplevieren gaven na enkele jaren met incidentele broedgevallen weer een iets stijgende lijn te zien, met een totaal van 8 paar. Ook deze soort broedde voornamelijk bij Delfzijl, op de al bij Kluut en Kleine Plevier genoemde depots op het industrieterrein en in de haven. In tegenstelling tot Bontbekplevieren, broeden Strandplevieren hier echter op een in 1993 opgespoten terrein bij de 'auto-

pier' van Oterdum. Naar verwachting zal de geschiktheid van dit terrein, als gevolg van verdergaande vegetatiesuccessie, spoedig z'n waarde verliezen.

Dwergmeeuw

Na het verlaten van het Lauwersmeer worden tegenwoordig vrijwel jaarlijks broedende Dwergmeeuwen aangetroffen op de kwelder van de Westpolder en/of Julianapolder. In 1996 ging het om één paar, naast de dam op de kwelder van de Julianapolder.

Zwartkopmeeuw

Weinig verrassend, maar wel nieuw was het broeden van Zwartkopmeeuwen. In de haven van Delfzijl werd op 11 mei een volwassen vogel ontdekt aan de rand van de grote kokmeeuwenkolonie (1125 paar). Van 15 mei tot 16 juni werd steeds een op twee eieren broedend individu aangetroffen, op 19 juni bleek één ei te zijn aangepikt, een ander verdwenen. Op 21 juni was het nest leeg. Gezien de frequente interacties met broedende Kokmeeuwen in de buurt is het nest waarschijnlijk door toedoen van Kokmeeuwen verloren gegaan. Dit mislukte broedgeval is het eerste sinds de start van de inventarisaties in 1987 en volgt op eerdere waarnemingen in dezelfde Kokmeeuwenkolonie (toen nog binnendijs, op het industrieterrein) in mei 1987 (1 ad.), mei 1989 (1 ad.) en april 1992 (1 paar). Naast het geval van Delfzijl werd op 18 mei nog één paar Zwartkopmeeuwen gezien op de kwelder voor de Noordpolder. Deze vogels waren echter een week later alweer verdwenen. Vergelijkbare waarnemingen werden ook al gedaan in mei 1990 (1 paar Lauwerpolder) en mei 1991 (1 ad. Westpolder). Mede gezien de toegenomen frequentie van waarnemingen van langsvliegende vogels tijdens de voorjaars-trektellingen in de Eemshaven, lijkt definitieve vestiging van deze soort nu dichtbij (in 1997 broedde wederom 1 paar in de haven van Delfzijl, in 1998 1 paar op de kwelder van de Lauwerpolder, in beide gevallen niet succesvol).

Kokmeeuw

Met bijna 18.000 paar de talrijkste koloniebroedvogel. De aantallen waren in bijna alle gebieden iets groter dan in voorgaande jaren.

Stormmeeuwen, Rottumeroog

foto Koen van Dijken

De meeste vogels werden zoals gewoonlijk vastgesteld langs de Noordkust (14.593 paar), vooral op de kwelders van Negenboerenpolder, Linthorst-Homanpolder, Noordpolder en Lauwerpolder. Elders ging het om minder grote kolonies, o.a. in de haven van Delfzijl (1286 paar, vgl. Bontbekplevier) en op de Dollardkwelder (107 paar). In het binnenland waren grotere kolonies gevestigd op de vloeivelden van de Suikerunie bij Hoogkerk (1042 paar) en in het Hondshals-termeer (380 paar).

Stormmeeuw

Na het topjaar 1995 (9 paar), viel het aantal broedende Stormmeeuwen in 1996 terug op het gebruikelijke niveau (5 paar), met broedgevallen op de kwelder van de Julianapolder, op de Punt van Reide (3) en op de Dollardkwelder.

Zilvermeeuw

Zilvermeeuwen klauterden iets uit het in 1995 bereikte daljaar, maar bleven met 61 paar een schaarse verschijning. Op een geval bij de Negenboerenpolder na, zaten alle

Zilvermeeuwen in Delfzijl, zowel op de al eerder genoemde havenpier (15 paar) als op het terrein van Akzo-Nobel, binnendijks op het industrieterrein (45 paar).

Kleine Mantelmeeuw

Voor deze soort veranderde er in 1996 weinig. Nog steeds concentreerde de zeer kleine populatie zich op het terrein van Akzo-Nobel op het industrieterrein van Delfzijl (5 paar), en daarnaast nu 2 paar op de pier in de haven van Delfzijl.

Visdief

Totaal werden 616 paar Visdieven waargenomen, het laagste aantal in de afgelopen vijf jaar. De grootste kolonie (246 paar) bevond zich in de haven van Delfzijl. Ook Visdieven hebben hier geprofiteerd van de verminderde recreatiedruk (vgl. Bontbekplevier, Kokmeeuw, Zilvermeeuw). Ten opzichte van 1995 nam het aantal zelfs nog met 25% toe. Tegelijkertijd nam het aantal broedparen op de nabijgelegen Punt van Reide met af van 69 naar 13 paar (-80%). Lange tijd was daar de grootste Groningse kolonie gevestigd (in

1993 nog 165 paar!), maar sinds in 1994 grote aantallen in Delfzijl zijn gaan broeden loopt deze kolonie leeg. Een andere grote kolonie in de omgeving (industrieterrein Delfzijl, 80 paar in 1993) verschoof in dezelfde periode, waarschijnlijk deels onder druk van vossenpredatie, eveneens naar de haven. Buiten Delfzijl werden concentraties Visdieven vastgesteld op de kwelders van de Noordkust (276 paar), vooral voor de Linthorst-Homanpolder en Noordpolder, samen goed voor 60% van het totaal. In het binnenland waren de vloeivelden van de beide suikerfabrieken (Suikerunie en CSM resp. 40 en 17 paar) en het Foxholstermeer (10 paar) de grootste vestigingen.

Noordse Stern

Deze soort verdubbelde in aantal ten opzichte van 1995. Deze groei kwam tot stand dankzij uitbreiding van de kolonies op de dam in de Julianapolder (van 45 naar 83 paar) en die in de haven van Delfzijl (van 12 naar 56 paar, vgl. Visdief). Buiten deze twee vestigingen werden alleen broedende Noordse Sterns vastgesteld op de landaanwinning van de Emmapolder (1 paar) en op de Punt van Reide (4 paar).

Dwergstern

Ook de ontwikkeling van deze soort wordt volledig bepaald door de situatie in de haven van Delfzijl (vgl. Visdief en Noordse Stern). In 1993 broedde de soort er voor het eerst, maar het aantal bleef in 1993-95 beperkt tot 3-4 paar. In 1996 kwamen 8 paar tot broeden. Tijdens en hoge vloed begin juni spoelden echter alle nesten weg. Twee vervolglegels mislukten eveneens.

Zwarte Stern

Na een aantal slechte jaren (1994-95, 6 resp. 7 paar) zat er enige groei in de enige Groningse kolonie Zwarte Sterns, de Veenhuizerstukken bij Stadskanaal: maar liefst 30 paar werden er geteld.

Inventarisaties in 1997 en 1998

Hoewel de rapportage in de Grauwe Gors enige vertraging heeft opgelopen, wordt er nog steeds ieder jaar een overzicht van in

Groningen broedende Kluten, plevieren, meeuwen en sterns gemaakt. Iedereen die in 1997 en 1998 nog broedgevallen heeft opgemerkt, en vermoedt dat ze nog niet via een andere weg (SOVON) bekend zijn geworden wordt hierbij opgeroepen in de pen te klimmen, dan wel de telefoon te grijpen (zie adres onderaan). Aanvullingen en verbeteringen op de in dit artikel vermelde cijfers zijn eveneens welkom.

Dankwoord

Dank gaat uit naar alle terreineigenaren die welwillend toestemming verleenden hun terreinen te mogen betreden en naar de mensen die dit overzicht mogelijk maakten dankzij hun veldwerk: Harry Blijleven, Egbert Boekema, Peter de Boer, André Boven, Anne van Dijk, Henk Dijkstra, Jan Glas, Ab Hummel (Akzo-Nobel), Henk Hut (SBB), Hans Hut, Alco van Klinken, Emo Klunder, Henk Koffijberg, Ben Koks (SOVON), Klaas Koopman, Mark Koopmans (SOVON), Ernst Oosterveld, Martin Olthoff, Bart-Jan Prak, E. Stroetinga (CSM) & Nico de Vries (SBB).

*Dwergstern in kolonie, Rottumeroog
foto Koen van Dijken*

Tabel 1. Aantal broedparen van Kluut, plevieren, meeuwen en sterns in Groningen in 1995. Van De Tjamme, een vast maar niet jaarlijks bezette broedplaats voor Kluut, Kokmeeuw en Visdief zijn geen gegevens bekend.

Gebied	Kluut	Kleine Plevier	Bontbek-plevier	Strand-plevier	Zwartkop-meeuw	Dwerg-meeuw	Kok-meeuw	Storm-meeuw	Zilver-meeuw	Kleine Mantel	Visdief	Noordse Stern	Dwerg-stern	Zwarte Stern
Westpolder	69	-	-	1	-	-	33	-	-	-	18	-	-	-
Julianapolder	88	-	-	1	-	1	1.005	1	-	-	30	83	-	-
Negenboerenpolder	199	-	-	-	-	-	2.808	-	1	-	25	-	-	-
Linthorst-Homanpolder	221	-	-	-	-	-	3.584	-	-	-	77	-	-	-
Noordpolder	348	-	-	-	-	-	2.643	-	-	-	93	-	-	-
Lauwerpolder	70	-	-	-	-	-	4.058	-	-	-	14	1	-	-
Emmapolder	89	-	-	2	-	-	462	-	-	-	19	-	-	-
Eemspolder	10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
totaal Noordkust	1.094	-	4	4	-	1	14.593	1	1	-	276	84	-	-
Eemshaven	22	1	3	-	-	-	54	-	-	-	-	-	-	-
Hoog-Watum	4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Delfzijl-haven	23	-	-	15	4	1	1.286	-	15	2	246	56	8	-
Delfzijl-industrie	12	6	2	3	-	-	1	-	45	5	2	-	-	-
Termonunten	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Punt van Reide	8	-	3	-	-	-	19	3	-	-	13	4	-	-
Dollard	496	-	3	-	-	-	107	1	-	-	-	-	-	-
Lauwersmeer	32	2	1	1	-	-	6	-	-	-	2	-	-	-
totaal kustgebied	1.703	9	31	8	1	1	16.066	5	61	7	539	144	8	-
Opende, Strandheem	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vloeiervelden Suikerunie	-	1	-	-	-	-	1.042	-	-	-	40	-	-	-
Vloeiervelden CSM	5	7	-	-	-	-	190	-	-	-	17	-	-	-
Groningen, diverse terreinen	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Foxholstermeer	-	-	-	-	-	-	25	-	-	-	10	-	-	-
Harkstede, De Rijpma	-	-	-	-	-	-	240	-	-	-	2	-	-	-
Harkstede, WEB zandgat	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Middelbert	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Hondshalstermeer	-	-	-	-	-	-	380	-	-	-	-	-	-	-
Termunterzijldiep, Nonnengaat	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-
Midwolderplas	10	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
De Tjamme	?	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oude Statenzijl, Stadspolder	13	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Veendam, Trafo AGWkanaal	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Tripscompagnie	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vlagtwedde, Eemslanmeer	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Alteveer, zandgat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Veenhuizenstukken	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-	-	30
totaal binnenland	28	27	-	-	-	-	1.879	-	-	-	77	-	-	30
totaal Groningen	1.731	36	31	8	1	1	17.945	5	61	7	616	144	8	30

Literatuur

- van Dijk AJ & F Hustings 1996. Broedvogel inventarisatie Kolonievogels en Zeldzame soorten (handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels). SOVON, Beek-Ubbergen.
- van Dijk K, H Koffijberg & K Koffijberg 1988. Broedvogelinventarisatie van Kluut, plevieren, meeuwen en sterns in Groningen in 1987. De Grauwe Gors 16 (2): 7-15.
- van Dijk AJ, F Hustings, H Sierdsema & R Meijer 1997. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Nederland in 1995. SOVON-monitoringrapport 1997/06. SOVON, Beek-Ubbergen.
- Fleet DM, J Frikke, P Südbek & RL Vogel 1994. Breeding birds in the Wadden Sea 1991. Wadden Sea Ecosystem No. 1. CWSS & TMAG, Wilhelmshaven.
- Hälterlein B, DM Fleet, HR Henneberg, T Mennebäck, LM Rasmussen, P Südbek, O Thorup & R Vogel 1995. Handleiding voor het inventariseren van kustvogels in het Waddengebied. Wadden Sea Ecosystem No. 3. CWSS, Wilhelmshaven.
- Koffijberg K & K van Dijk 1989. Broedvogelinventarisatie van Kluut, plevieren, meeuwen en sterns in Groningen in 1988. De Grauwe Gors 17 (1): 28-35.
- Kees Koffijberg, Noordpad 52, 6822 JJ Arnhem, 026-4427985 (thuis) 024-6848111 (kantoor), e-mail SOVON@inter.nl.net
-